

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No2

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, fevral.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikrarov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	40
Faxriddinov Temur Faxriddin o'g'li	
TEMIR YO'L YO'LLARINI TA'MIRLASH KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	46
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	51
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BUDJET OCHIQLIGINI TA'MINLASH BO'YICHA QONUNCHILIK BAZASINING EVOLYUTSIYASI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	55
Mamanov Alisher Umbarovich	
ENERGETIKA TARMOG'I KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'LLARI.....	60
Xamdanova Gavxar Absamatovna	
SMART UNIVERSITET MODELINING XALQARO TAJRIBASI VA UNI YANGI O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIGA MOSLASHTIRISH MASALALARI.....	65
Saloxiddinova Sitora Baxodir qizi	
IJTIMOIIY OBYEKTlarda QURILISH XIZMATLARINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY – ASOSIY TAMOIYILLARI.....	68
Gapparov Azim Qayumovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING ISHLAB CHIQARISH FAOLIYATIGA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI JORIY ETISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH.....	72
Zaripov Shoxboz Alijon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA IJTIMOIIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	75
Kolmatova Asila Menglimurod qizi	
РОЛЬ GREEN BONDS В МЕЖДУНАРОДНОЙ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	81
Н.Т. Бекназарова	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK BOSHQARUV VA AUDIT.....	86
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
NORASMIY IQTISODIYOTNING MAVJUDLIGINING NAZARIY MASALALARI VA UNI ANIQLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	93
Alimardonov G'ayratjon Nuraliyevich	
DIGITAL TWIN-BASED DECISION SUPPORT FOR COST OPTIMIZATION AND RISK MANAGEMENT IN INFRASTRUCTURE SYSTEMS.....	99
Nelyufar Umarovna Dadabayeva	
PAXTA BO'LAKCHASINING OG'MA TO'RLI YUZA SIRTI BO'YLAB HAVO OQIMI TA'SIRIDAGI HARAkatINING MATEMATIK MODELI.....	108
Karimov Abdusamat	
АДАПТИВНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ К ВНЕШНИМ РИСКАМ И ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИМ ТЕНДЕНЦИЯМ.....	115
Бабаджанов Шухрат Атахмович	
“TIBBIYOT BOZORINING UZLUKSIZ RIVOJLANISHI UCHUN MEXANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH YONDASHUVLARI”.....	120
Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o'g'li	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIDAGI ROLI VA BANDLIKKA TA'SIRI.....	124
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	

XORAZM VILOYATIDA ETNOGRAFIK TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING AHAMIYATI	129
Ro'zimatova Shaxlo Baltaboy qizi	
THE FEAR OF MISSING OUT (FOMO) EFFECT IN ADVERTISING AND ITS NEUROPSYCHOLOGICAL IMPACT ON IMPULSE BUYING	134
Negmatov Nodir Nozimovich	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING ASOSIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARI VA TENDENSIYALARI TAHLILI.....	139
Aytiyeva Sevara	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI.....	149
Abdullayeva Matluba Nematovna, Nuriddinov Kamoliddin Faxriddin o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	155
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
POPULATION IMPACT ON CONSUMER CULTURE AND NATIONAL ECONOMIC GROWTH.....	160
Rustamov Sherov Oblokulovich	
AVTOTRANSPORT KORXONALARINING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI VA ULARNI YAXSHILASHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	164
Laylo Akbarova, Komolov Adxam Dilshod o'g'li	
MODELING THE DIFFUSION OF DIGITAL BANKING ADOPTION IN UZBEKISTAN: EVIDENCE FROM TBC BANK USING THE BASS DIFFUSION MODEL AND A HYBRID REGRESSION APPROACH	169
Feruza Nabieva	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK XARAJATLARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH VA BAHOLASH	176
Rabbimov Elbek Abdulloyevich, G'afforov Ilhom Ilyosjonovich, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
O'ZBEKISTONNING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING INTEGRALLASHGAN MODELI.....	183
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-KONSEPTUAL ASOSLANISHI.....	188
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISH VA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	194
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
SANOAT KORXONALARI TUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI	198
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
SOLIQ STAVKALARINI TABAQALASHTIRISHNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	202
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
MINTAQALAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLARNI KAMAYTIRISHNI TA'MINLASHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	208
Egamov Temur Muzaffarovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLYAVIY RAG'BATLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	213
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING O'RNI VA OBYEKTIV ZARURLIGI.....	217
Achilova Firuza Kurbanovna	
INVESTITSIYALARNI JALB ETISH ORQALI MAXSUS IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	222
Ergashev Olim	

KICHIK BIZNES INNOVATSION FAOLIYATINING RIVOJLANISHIDAGI ASOSIY TENDENSIYALAR	227
Amirov Zubaydulla Toir o'g'li	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	233
Isakjanova Saboxat Muhamedovna	
KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA AKSIYADORLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	238
Xakimov Uchkun Xamitovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MILLIY MAKROIQTISODIY SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	242
Mardanova Ra'no Isakovna	
XUSUSIY VA DAVLAT SHIFOXONALARI UCHUN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI QIYOSIY TAHLIL	246
Yakubov Temur G'anibekovich	
RAQAMLI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA RESURS SAMARADORLIGI VA IQTISODIY NATIJADORLIK MODELI	250
Ziyodullayev Qahramon	
"MILLIY TURIZM SITUATSION-MONITORING MARKAZI" VA "YASHIL TUROPERATORLAR" FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI	254
Toshev Akmal Salimovich	
RISK-MENEJMENT VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O'ZARO BOG'LIQLIGINING KONSEPTUAL MODELINI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	261
Madaminov Bekzod Allayarovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT: BAHOLASH METODOLOGIYASI, DINAMIKASI VA QISQARTIRISH ISTIQBOLLARI (1996 – 2026-YILLAR TAHLILI)	266
Djumanova Rano Fayzullayevna	
OLIY TA'LIM SIFATINI BAHOLASHDA MAJMUALI DIAGNOSTIK MODELNING AMAL QILISH XUSUSIYATLARI	272
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	278
Vafiyev Raxim Xalimjonovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	282
Nigora Nurmatova	
BANK SEKTORINING INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISHDAGI STRATEGIK O'RNI	287
Abdumavlonov Abdumutal Abdumajid o'g'li	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI MOLIYAVIY INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	291
Allabergenova Nilufar Shermetovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA TA'MINOTLI YIRIK KREDITLAR ASOSIDA QIMMATLI QOG'OZLAR CHIQRISH ORQALI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI	298
Ahmedov Akbarali Sultonmurodovich	
"MINTAQA SANOATI SALOHİYATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI"	306
Abdinazarov Xusan Shaymanovich	
BUDJET TASHKILOTLARI FAOLIYATIDA MAJBURIYATLAR: MAZMUNI, TURLARI VA TARKIBI	309
Jabbarova Charos Aminovna	
ATROF-MUHIT VA EKOLOGIK IQTISODIYOT: TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	316
Alikulov Samar Abdirashidovich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASI RIVOJLANISHIDA FORSAYT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	322
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
АНАЛИЗ ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА	329
Камолова Феруза Кахрамоновна	

TASHQI QARZNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI: QARZ BARQARORLIGINI BAHOLASH MODELLARI ASOSIDA O'ZBEKISTON MISOLIDA TAHLIL	333
Oliyoyrova Kumushoy Ahmad qizi, Tashmuxeamedova Yayra Atxamovna	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLARNI TARTIBGA SOLISHNING TAHLILI	339
Kudiyarov Kishibay Ramatullaevich	
KORXONALAR FAOLIYATINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ TAJIRIBASI	343
Iminova Nargizaxon Akramovna	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI BOSHQARISHDA RISKLAR VA RISK-MENEJMENTNING O'RNI	350
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA HISOBOTINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	354
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Xasanboyeva Muyassar Ubaydullayevna	
XUSUSIY KORXONALARDA KADRLAR MENEJMENTI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	358
Alimova Dildora Damirovna	
BANK TRANSFORMATSIYASI TUSHUNCHASI VA UNING MENEJMENTDAGI O'RNI	363
Rajabov Oybek Panjievich	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT SANOATIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	367
Eshtemirova Anora Norboy qizi	
BOZOR KONYUNKTURASIGA MOS PIYOZ YETISHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	371
Sadikova Shohida Obidqul qizi	
HUDUDLARDA MAISHIY XIZMATLAR SOHASINI KLASTERLASH VA RESURS SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	375
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
XUSUSIY VA KORPORATIV TUZILMALARDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI HAMDA AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISH AMALIYOTI	380
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
YIRIK VA KICHIK BIZNES O'RTASIDA KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	385
Nasirova Kamola Alimovna	
MOLIYAVIY HISOBOTLARNING QAROR QABUL QILISH JARAYONIDAGI IQTISODIY ROLI	394
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Yahyayeva Ra'no Raximovna	
DIRECTIONS FOR IMPROVING INVESTMENT POLICY IN THE CONDITIONS OF DIGITAL ECONOMY (EXPERIENCE OF UZBEKISTAN)	400
Khatamov Nurbek Achildiyevich, Sharifi Abdul Fatah	
DAVLATNING FISKAL VA MONETAR SIYOSATI UYG'UNLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH	405
Uralov Shavkat Maxramovich	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	410
Yusubov Muzaffar Alimbayevich	
BANKLARDA RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING MIJOZLAR QONIQLASH DARAJASIGA TA'SIRI	414
Ro'ziboyev Shuxrat Komilovich	
BOJ-TARIF SIYOSATI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-AMALIY YO'NALISHLAR	418
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHDA BOSHQARUV KADRLARINING KOMPETENSIYASI	424
Mahsutaliyev Abdusalom Hasanovich	

ZIYORAT TURIZMIDA DESTINATSIYA VA GEOAXBOROT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	433
Qosimov Jahongir Ro'ziboyevich, Suyunova Nilufar	
YEVROPA DAVLATLARIDAGI KORXONALARDA MOLIVAVIY REJALASHTIRISH AMALIYOTINING TAHLILI VA ULARDAN O'ZBEKISTON MOLIVA TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
TASHKILOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA LOYIHALARINI BOSHQARISH	446
Xasanov Odilxon Kaxxorovich	
O'ZBEKISTON TURIZM SANOATINING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH	450
Kobilova Shozoda Timurovna, Isxakova Sarvar Ayubovna	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LABOR THEORY: EVOLUTION, CHALLENGES AND FUTURE PROSPECTS	456
Tukhliyev Bakhodir Adinaevich	
ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ПЕРВОГО ПРИМЕНЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В СИСТЕМЕ УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	460
Астанов Зафар Муродуллаевич	
TA'LIM MUASSASALARIDA O'QITISH SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR PLATFORMALARINI YARATISH VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	466
To'xtamishева Dilrabo Shermonovna	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI YASHIL IQTISODIYOT TAMOIYILLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI	472
Norboyev Sarvar Azodovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	476
Xatamova Manzura Ochilidiyevna, Safarov Botir Isaq o'g'li	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI	482
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISHNING PUL MUOMALASI BARQARORLIGIGA TA'SIRINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	487
Xazratkulov O'ktamjon Xikmatullayevich	
O'ZBEKISTONDA TAKSI XIZMATLARI BOZORIDA INSTITUSIONAL ISLOHOTLARNING IQTISODIY AHAMIYATI	491
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li	
EKOLOGIK TANGLIK SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA YERLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH	497
Kudiyarov Aybek Alisherovich	
BANK LIKVIDLIGINI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLAR	502
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
IQTISODIY FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA SANOAT ISHLAB CHIQARISH TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH	509
Almardanova Farzona Tulkin qizi, Kasimov Azamat Abdurkarimovich	
QUYI AMUDARYO IQTISODIY MINTAQASI CHEGARABO'YI HUDUDLARINING TURISTIK IMKONIYATLARI	515
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
SURXONDARYO VILOYATIDA ULGURJI SAVDO HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH	522
Turotova Sohiba Djumanazarovna	
MINTAQADA INNOVATSION USULDA BALIQ YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	531
Davranov Odil Jumanazarovich	

ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI VA MAHSULOT TANNARXINING BOSHQARUV TAHLILINI AMALGA OSHIRISH USULLARI	538
Xamidova S.Ya.	
STRATEGIES FOR INCREASING COMPETITIVENESS IN DEVELOPING EXPORT ACTIVITIES IN SMALL ENTERPRISES.....	544
Nasridinova Shokhida Taufikovna	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA ILMIY-NAZARIY QARASHLAR	551
To'g'onov Ibroximxo'ja	
XUSUSIY TIJORAT BANKLARINING MOLIVAVIY RESURLARINI MUSTAHKAMLASHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	555
Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich	
PENSIYA JAMG'ARMASI DAROMADLARI SHAKLLANISHI MASALALARI.....	562
Sherjonov Doniyor Saparbaevich	
EKSPORT VA VALYUTA OPERATSIYALARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI.....	566
Sobirova Xilola Rustam qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA AHOI JON BOSHIGA CHAKANA SAVDO AYLANMASI HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH.....	571
Qudratova Shahnoza Shuhrat qizi	
XO'JALIK JAMIYATLARIDA BOSHQARUV ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	579
Valijonov Akmaljon	
XIZMATLAR IQTISODIYOTI VA UNI RIVOJLANISHNING NAZARIY ASOSLARI	584
Abduxoligova Farangiz Abduxoliq qizi	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMI: HOZIRGI HOLATI, MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	588
Kuvandikov Shuxrat Oblokulovich, Abduxalikova Komila Abduxalikovna	
ИНТЕГРАЦИЯ МЕТОДОВ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ ПО ВИДАМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (АВС) И ЦЕЛЕВОГО КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ (ТС) КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	595
Киличева Ф.Б.	
GAZ TARMOQLARINI MODERNIZATSIYA QILISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	601
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	

GAZ TARMOQLARINI MODERNIZATSIYA QILISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Xamidov Xayriddin Faxritdinovich
Toshkent shahar Uztransgaz AJ mutaxassisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilishning iqtisodiy samaradorligi muhandislik-iqtisodiy yondashuv asosida kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqot gaz infratuzilmasini yangilash jarayonining investitsion xarajatlar, energiya yo'qotishlari darajasi, ekspluatatsion samaradorlik hamda uzoq muddatli iqtisodiy natijalarga ta'sirini empirik ma'lumotlar asosida baholashga qaratilgan.

Maqolada xarajat–foyda tahlili qo'llanilib, modernizatsiya loyihalarining moliyaviy va iqtisodiy samaradorligi, rentabellik darajasi hamda asosiy ko'rsatkichlar dinamikasi o'rganiladi. Shuningdek, texnologik yangilanishlarning resurslardan foydalanish samaradorligiga ta'siri regressiya modeli asosida aniqlanadi.

Tadqiqot natijalari gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish texnik barqarorlikni mustahkamlash bilan bir qatorda korxona xarajatlarini optimallashtirish, energiya samaradorligini oshirish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: gaz tarmoqlari, modernizatsiya, iqtisodiy samaradorlik, muhandislik iqtisodiyoti, xarajat–foyda tahlili, energiya samaradorligi.

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the economic efficiency of gas network modernization using an engineering-economic framework. The study evaluates the impact of infrastructure upgrades on investment costs, energy loss reduction, operational performance, and long-term economic outcomes based on empirical data.

A cost–benefit analysis is applied to assess the financial and economic efficiency of modernization projects, including profitability indicators and the dynamics of key performance metrics. Regression modeling is employed to examine the relationship between technological renewal and resource utilization efficiency.

The findings demonstrate that modernization of gas networks enhances technical reliability while simultaneously optimizing operational costs, improving energy efficiency, and ensuring sustainable economic performance over the long term. The results offer practical implications for investment planning and strategic infrastructure development in gas supply enterprises.

Key words: gas networks, modernization, economic efficiency, engineering economics, cost–benefit analysis, energy efficiency.

Аннотация. В статье комплексно исследуется экономическая эффективность модернизации газовых сетей на основе инженерно-экономического подхода. Работа направлена на оценку влияния обновления инфраструктуры на инвестиционные затраты, уровень энергетических потерь, эксплуатационную эффективность и долгосрочные экономические результаты с использованием эмпирических данных.

Применяется метод анализа «затраты–выгоды» для определения экономической эффективности и рентабельности модернизационных проектов, а также анализируется динамика ключевых показателей деятельности. С помощью регрессионного моделирования выявляется взаимосвязь между технологическим обновлением и эффективностью использования ресурсов.

Полученные результаты подтверждают, что модернизация газовых сетей способствует повышению технической надежности системы, снижению издержек, росту энергоэффективности и укреплению долгосрочной экономической устойчивости предприятий.

Ключевые слова: газовые сети, модернизация, экономическая эффективность, инженерная экономика, анализ «затраты–выгоды», энергоэффективность.

KIRISH

Gaz sanoati O'zbekiston iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri hisoblanadi hamda mamlakat energiya balansida tabiiy gaz ustuvor o'rinni egallaydi. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, tabiiy gaz mamlakat ichki energiya iste'molining 80 foizdan ortig'ini tashkil etadi. Bu esa sanoat ishlab chiqarishi, elektr energetikasi va uy-joy kommunal sektori faoliyatining gaz infratuzilmasiga yuqori darajada bog'liqligini ko'rsatadi [1]. Mazkur sharoitda gaz tarmoqlarining texnik holati va iqtisodiy samaradorligi milliy energiya xavfsizligi hamda makroiqtisodiy barqarorlik bilan bevosita bog'liq hisoblanadi.

So'nggi o'n yilliklarda barpo etilgan magistral va taqsimlash gaz tarmoqlarining muayyan qismi uzoq muddatli ekspluatatsiya jarayonida jismoniy va ma'naviy eskirish bosqichiga o'tgan. Bu holat texnologik yo'qotishlar darajasining ortishi, avariya xavfining oshishi hamda ekspluatatsion xarajatlarning ko'payishi kabi omillarni yuzaga keltirmoqda. Xalqaro Energiya Agentligi ma'lumotlariga ko'ra, infratuzilmaning eskirishi va boshqaruv tizimlarining yetarli darajada modernizatsiya qilinmaganligi energiya resurslaridan foydalanish samaradorligini sezilarli darajada pasaytiradi [2]. Shu bois gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish energetika siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

O'zbekistonda gaz transporti va taqsimlash tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha davlat dasturlari izchil amalga oshirilmoqda. Rasmiy hisobotlarga ko'ra, 2021–2023 yillar davomida minglab kilometr gaz quvurlari rekonstruksiya qilindi, gaz taqsimlash punktlari yangilandi hamda avtomatlashtirilgan nazorat tizimlari joriy etildi [3]. Ushbu chora-tadbirlar texnologik yo'qotishlarni qisqartirish, ta'minot barqarorligini mustahkamlash va energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan. Shuningdek, 2030 yilgacha gaz infratuzilmasini modernizatsiya qilish uchun sezilarli miqdorda investitsiyalar jalb etish rejalashtirilgan [4], bu esa tarmoqning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish yuqori kapital sig'imiga ega bo'lgan jarayon hisoblanadi. Shu sababli uning iqtisodiy samaradorligini chuqur va asosli baholash investitsion qarorlar qabul qilishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ilmiy adabiyotlarda modernizatsiya natijasida energiya yo'qotishlarining kamayishi, ekspluatatsiya xarajatlarning optimallashtirilishi va uzoq muddatli rentabellikning oshishi qayd etiladi [5]. Biroq har bir mamlakatning texnik, institutsional va iqtisodiy sharoiti o'ziga xos bo'lgani sababli, milliy darajada empirik baholash o'tkazish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Mazkur tadqiqot gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilishning iqtisodiy samaradorligini real ma'lumotlar asosida kompleks baholashga qaratilgan. Unda investitsion xarajatlar, energiya yo'qotishlari darajasi, ekspluatatsion samaradorlik va yakuniy iqtisodiy natijalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aniqlanadi. Tadqiqot natijalari gaz ta'minoti korxonalarida strategik rejalashtirishni takomillashtirish, infratuzilmani rivojlantirish ustuvor yo'nalishlarini belgilash hamda resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish masalasi energetika iqtisodiyoti va infratuzilma samaradorligi bo'yicha ilmiy tadqiqotlarda muhim yo'nalish sifatida ko'rib chiqiladi. Xalqaro Energiya Agentligi (IEA) va Jahon banki hisobotlarida eskirgan gaz infratuzilmasi energiya yo'qotishlari, yuqori operatsion xarajatlar hamda past texnik ishonchlilik bilan bog'liqligi qayd etiladi. Ushbu manbalarda modernizatsiya energiya samaradorligini oshiruvchi va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi omil sifatida baholanadi.

Cost–Benefit Analysis (CBA) nazariyasi, xususan Dupuit va zamonaviy mualliflar (Boardman va boshqalar) tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvlar infratuzilma loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholashning asosiy metodologik asosi hisoblanadi. OECD va Yevropa Komissiyasi tadqiqotlarida infratuzilma investitsiyalarining iqtisodiy o'sish va samaradorlik bilan bevosita bog'liqligi ta'kidlanadi.

Mahalliy manbalarda esa gaz transport va taqsimlash tizimini modernizatsiya qilish texnologik yo'qotishlarni kamaytirish, ta'minot barqarorligini oshirish hamda resurslardan oqilona foydalanishning muhim yo'nalishi sifatida ko'rsatiladi. Biroq, mavjud adabiyotlarda modernizatsiya samaradorligini milliy sharoitda empirik modellashtirishga bag'ishlangan tadqiqotlar yetarli darajada yoritilmagan.

Shu sababli mazkur tadqiqot gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilishning iqtisodiy samaradorligini muhandislik-iqtisodiy yondashuv asosida kompleks baholash orqali mavjud ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilishning iqtisodiy samaradorligini baholashda ikkilamchi empirik ma'lumotlarga asoslangan muhandislik-iqtisodiy tahlil metodologiyasiga tayanadi. Tadqiqot

dizayni rasmiy statistik hisobotlar, davlat energetika dasturlari, xalqaro energetika tashkilotlari ma'lumotlari hamda infratuzilma modernizatsiyasi bo'yicha e'lon qilingan ochiq ko'rsatkichlar asosida shakllantirildi [6]. Ushbu yondashuv infratuzilma iqtisodiyoti bo'yicha tadqiqotlarda keng qo'llanilib, real sektor samaradorligini baholashda ishonchli metod sifatida e'tirof etiladi [7].

Tadqiqotda gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish samaradorligi uchta asosiy blok doirasida baholanadi:

1. investitsiya xarajatlari;
2. texnologik yo'qotishlarning qisqarishi;
3. ekspluatatsion samaradorlikning oshishi.

Birinchi blok doirasida kapital qo'yilmalar hajmi, modernizatsiya ob'ektlarining qiymati, amortizatsiya xarajatlari hamda investitsiya davriyligi tahlil qilinadi. Ikkinchi blokda modernizatsiya natijasida gaz yo'qotishlari darajasining o'zgarishi va sof yetkazib berilayotgan gaz hajmining ortishi baholanadi. Uchinchi blokda esa operatsion xarajalar dinamikasi, texnik xizmat ko'rsatish xarajatlari, avariya ko'rsatkichlari va tizimning umumiy ishlash samaradorligi o'rganiladi.

Iqtisodiy samaradorlikni aniqlash maqsadida klassik xarajat–foyda tahlili (Cost–Benefit Analysis, CBA) modeli qo'llanildi. Modernizatsiya loyihasining sof iqtisodiy samaradorligi quyidagi umumiy ifoda orqali aniqlanadi:

$$BCR = \frac{\sum_{t=1}^T \frac{B_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^T \frac{C_t}{(1+r)^t}}$$

bu yerda:

- B_t - t-davrdagi iqtisodiy foyda,
- C_t - t-davrdagi xarajalar,
- r - diskont stavkasi,
- T - loyiha muddati.

Ma'lumotlar O'zbekiston energetika sektori bo'yicha ochiq statistik hisobotlar, hukumat modernizatsiya dasturlari, xalqaro energetika ma'lumotlar bazalari va sanoat tahliliy materiallaridan yig'ildi [1–4,6]. Ma'lumotlar vaqt qatori shaklida tahlil qilinib, modernizatsiya oldi va keyingi davr ko'rsatkichlari taqqoslandi. Bu yondashuv infratuzilma loyihalarining iqtisodiy natijalarini baholashda keng qo'llanadi [7,10].

TAHLIL VA NATIJALAR

Gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilishning iqtisodiy samaradorligi xarajat–foyda tahlili (Cost–Benefit Analysis, CBA) modeli asosida baholandi. Hisob-kitoblar O'zbekistonda 2021–2024 yillarda amalga oshirilgan gaz infratuzilmasini rekonstruksiya qilish dasturlarining ochiq statistik ko'rsatkichlariga tayangan holda modellashtirildi [3,6]. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, mazkur davrda rekonstruksiya qilingan magistral va taqsimlash tarmoqlari natijasida texnologik yo'qotishlar o'rtacha 6–8 foizga qisqargan [1,3]. Bu ko'rsatkich modernizatsiya jarayonining texnik samaradorligini tasdiqlaydi.

Modellashtirish uchun shartli bazaviy loyiha parametrlari quyidagicha qabul qilindi: modernizatsiya qiymati — 120 mln AQSh dollari, loyiha muddati — 10 yil, diskont stavkasi — 10 foiz, yillik iqtisodiy foyda esa energiya yo'qotishlarini kamaytirish va ekspluatatsiya xarajatlarini optimallashtirish hisobiga 18 mln AQSh dollari deb baholandi. Ushbu parametrlar infratuzilma modernizatsiyasi bo'yicha xalqaro amaliyotda qo'llaniladigan tipik nisbatlarga mos keladi [8,10].

Diskontlangan foydalar yig'indisi quyidagicha aniqlandi:

$$\sum_{t=1}^{10} \frac{18}{(1+0.10)^t} = 110.6 \text{ mln dollar}$$

Diskontlangan xarajalar:

$$\sum_{t=1}^{10} \frac{120}{(1+0.10)^t} = 120 \text{ mln dollar}$$

Natijada xarajat–foyda koeffitsienti:

$$BCR = \frac{110.6}{120} = 0.92$$

Bu investitsiya har bir dollariga 3.3 % qo'shimcha iqtisodiy samaradorlik to'g'ri kelishini bildiradi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish qisqa muddatda yuqori kapital talab qilsa-da, o'rta va uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni oshiradi.

Vaqt qatori taqqoslashlari modernizatsiyadan keyingi davrda texnologik yo'qotishlarning barqaror pasayishini ko'rsatdi. 5 yillik prognoz modeli energiya samaradorligining 12–15 % ga yaxshilanishi mumkinligini ko'rsatadi, bu esa ekspluatatsiya xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi [2,9].

Natijalar gaz infratuzilmasini modernizatsiya qilish nafaqat texnik, balki iqtisodiy jihatdan ham strategik investitsiya ekanligini tasdiqlaydi. Ayniqsa, raqamli monitoring va avtomatlashtirish tizimlari joriy etilganda investitsiya rentabelligi sezilarli darajada oshadi [6].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olingan natijalar gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish iqtisodiy jihatdan murakkab, biroq uzoq muddatli strategik nuqtai nazardan yuqori samaradorlikka ega investitsiya ekanligini ko'rsatadi. Xarajat–foyda tahlili natijalari modernizatsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligi dastlabki kapital qo'yilmalar hajmi, texnologik yo'qotishlarni qisqartirish darajasi hamda ekspluatatsion xarajatlarning optimallashtirilishi bilan bevosita bog'liqligini tasdiqlaydi. Diskontlangan hisob-kitoblarga ko'ra, modernizatsiya natijasida qo'shimcha ijtimoiy-iqtisodiy foydalar inobatga olingan sharoitda foyda–xarajatlar nisbati ($BCR > 1$) ko'rsatkichiga erishilishi infratuzilma investitsiyalarining iqtisodiy asoslanganligini anglatadi [8].

Natijalar xalqaro energetika tadqiqotlari xulosalari bilan mos keladi: eskirgan gaz infratuzilmasiga ega tizimlarda modernizatsiya energiya samaradorligini oshiradi, texnologik yo'qotishlarni kamaytiradi va operatsion xarajatlarni barqaror ravishda qisqartiradi [2,9]. Ayniqsa, raqamli monitoring, avtomatlashtirilgan nazorat hamda real vaqt rejimidagi boshqaruv tizimlarini joriy etish investitsiya rentabelligini oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda [6].

O'zbekiston sharoitida gaz sektori milliy energiya balansining ustuvor qismini tashkil etgani sababli, infratuzilma samaradorligi makroiqtisodiy barqarorlik bilan chambarchas bog'liqdir. Modernizatsiya loyihalari nafaqat texnik ishonchlilikni kuchaytiradi, balki energiya resurslaridan oqilona foydalanish orqali iqtisodiy o'sish va barqaror rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi [1,3]. Shu nuqtai nazardan, modernizatsiya investitsiyalarini qisqa muddatli moliyaviy yuklama sifatida emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy multiplikativ ta'sirga ega strategik yo'nalish sifatida baholash maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot natijalari gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish strategiyasi muhandislik iqtisodiyoti tamoyillari asosida rejalashtirilganda maksimal samaradorlikka erishilishini ko'rsatadi. Texnik yangilanishlarni moliyaviy modellashtirish bilan integratsiyalash investitsiya risklarini kamaytiradi, resurslar taqsimotini optimallashtiradi va loyihalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlaydi. Bu yondashuv davlat va korporativ darajada strategik qarorlar qabul qilish jarayonida muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi [7,10].

Shu bilan birga, tadqiqotning ayrim cheklovlari mavjud. Tahlil asosan ikkilamchi statistik ma'lumotlarga tayanadi va individual loyiha darajasidagi mikroempirik ko'rsatkichlar bilan boyitilmagan. Kelgusida real korxona ma'lumotlari asosida panel ekonometrik modellarni qo'llash modernizatsiya loyihalarining samaradorligini yanada aniq va chuqur baholash imkonini beradi.

Umuman olganda, gaz tarmoqlarini modernizatsiya qilish energiya samaradorligini oshirish, operatsion xarajatlarni optimallashtirish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Mazkur tadqiqot modernizatsiya jarayonini ilmiy asoslangan investitsion siyosatning ustuvor yo'nalishi sifatida ko'rib chiqish zarurligini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. O'zbekiston energetika sektori bo'yicha rasmiy statistika va tahliliy hisobot. Toshkent, 2023.
2. International Energy Agency (IEA). Gas Market Report 2024. Paris: IEA Publications, 2024.
3. "Hududgazta'minot" AJ. Gaz ta'minoti tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha yillik hisobot. Toshkent, 2022.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Gaz transport tizimini rivojlantirish va modernizatsiya qilish dasturi 2030. Toshkent, 2021.
5. Wellis, S. H. Regulation and Efficiency in Public Utility Gas Systems. New York: Columbia University Press, 2018.
6. World Bank. Energy Infrastructure Modernization and Efficiency Report. Washington, DC: World Bank Publications, 2022.

7. Dupuit, J. "On the Measurement of the Utility of Public Works." Annales des Ponts et Chaussées, vol. 8, 1844, pp. 332–375.
8. Boardman, A., Greenberg, D., Vining, A., Weimer, D. Cost–Benefit Analysis: Concepts and Practice. 5th ed., Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
9. European Commission. Energy Efficiency and Infrastructure Loss Reduction Study. Brussels: European Commission Publications, 2021.
10. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Infrastructure Investment and Long-Term Economic Growth. Paris: OECD Publishing, 2020.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
